

॥ चाक्षुषोपनिषत् ॥

अस्याश्चक्षुषी विद्यायाः अहिर्बुध्न्य ऋषिः ।
गायत्री छंदः । सूर्योदेवता । चक्षुरोगनिवृत्तये विनियोगः ।

ॐ चक्षुः चक्षुः चक्षुः तेजस्थिरोभव । मां पाहि पाहि ।
त्वरितम् चक्षुरोगान् शमय शमय । ममाजातरूपं तेजो
दर्शय दर्शय । यथाहमंधोनस्यां तथा कल्पय कल्पय ।
कल्याण कुरु कुरु । यानि मम पूर्वजन्मोपार्जितानि चक्षुः प्रतिरोधक
दुष्कृतानि सर्वाणि निर्मूलय निर्मूलय ।
ॐ नमश्चक्षुस्तेजोदात्रे दिव्याय भास्कराय ।
ॐ नमः कल्याणकराय अमृताय । ॐ नमः सूर्याय ।
ॐ नमो भगवते सूर्याय अक्षितेजसे नमः ।
खेचराय नमः । महते नमः । रजसे नमः । तमसे नमः ।
असतो मा सद्गमय । तमसो मा ज्योतिर्गमय ।
मृत्योर्मा अमृतं गमय । उष्णो भगवान्छुचिरूपः ।
हंसो भगवान् शुचिप्रतिरूपः । य इमां चाक्षुष्मतीं
विद्यां ब्राह्मणो नित्यमधीयते न तस्य अक्षिरोगो भवति ।
न तस्य कुले अंधो भवति । न तस्य कुले अंधो भवति ।
अष्टौ ब्राह्मणान् ग्राहयित्वा विद्यासिद्धिर्भवति ।
विश्वरूपं घृणिनं जातवेदसं हिरण्मयं पुरुषं ज्योतीरूपं
तपंतं सहस्ररश्मिः शतधावर्तमानः पुरःप्रजानामुदयत्येष
सूर्यः । ॐ नमो भगवते आदित्याय ।

This upanishhat.h ma.ntra is to be recited daily twelve times as there are said to be twelve Suns or Aditya. While reciting the ma.ntra, a copper or silver glass/vessel with little amount of water inside should be held in front to purify the water inside. At the end, the water should be applied to eyes by fingers and then should be drunk.

Another ma.ntra from Rigveda (10-158) can also be recited.

चक्षुर्नो देवः सविता चक्षुर्न उत पर्वतः ।
चक्षुर्धाता दधातु नः । चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे
चक्षुर्विख्ये तनूच्यः । संचेदं विच पश्येम ।

सुसंदृशंत्वा वयं प्रति पश्येम सूर्य । विपश्येम नृचक्षसः ॥
ऋग्वेद १०- १५८

Let the motivator of the universe, Sun, along with mountains and minerals, make our eyes bright and safe. Oh, Sun, please provide our eyes lustre and our bodies with observational and universe grasping power. Oh Sun, the giver of strength to eyes, please grant us the power of realizing the truth behind the perceptible objects.

The power of sight is due to the presence of Sun, and hence Sun is given primary importance for the betterment of the eye-sight.

(puruushhasuukta in Rigveda also mentions चक्षोः सूर्यो अजायत.)

For improving eye-sight, the daily recitation of chakshushhohanishhat and worship of sun or recitation of saurasuukta, suuryamaNDalastotra are recommended.

from dharmashaastriya nirNaya written by late प. धुंडिराजशास्त्री दाते

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com
Last updated November 27, 1999